

ABW Verslag 2014-2016

Verslag en resultaten van Actieplan

Ten behoeve van tussentijdse evaluatie (eind 2016)

1 Kern van Programma

Het Actieplan Bodem en Water (ABW) is een bestuurlijke samenwerkingsovereenkomst tussen LTO Flevoland, Provincie Flevoland en Waterschap Zuiderzeeland. Het is een programma dat inzet op een transitie in denken over bodem en water in de provincie Flevoland. Het is de Flevolandse uitwerking van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW).

De doelstelling van het programma is een duurzame landbouw in Flevoland bevorderen door duurzaam bodembeheer, een goede waterkwaliteit en waterconservering in het bodemprofiel. Die doelen hangen nauw met elkaar samen. Het programma wil het initiatief voor verbeteringen vanuit de ondernemer laten komen, de focus leggen op *alle* ondernemers. Door de aandacht voor de bodem zien de agrariërs explicieter hun eigen rol en dat versterkt het zelfsturend vermogen van de sector.

Het is een regisserend programma. Het organiseert activiteiten via de samenwerkende partijen. Op programma niveau wordt er geïnitieerd, gecoördineerd en afgestemd.

In dit **verslag** wordt een samenvatting gegeven van 3 jaar Actieplan Bodem en Water in Flevoland. Het vormt mede de basis voor de tussentijdse evaluatie in 2016.

Actieplan Bodem en Water Flevoland

Het Actieplan Bodem en Water is de Flevolandse uitwerking van het landelijke Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW). Het is een samenwerking tussen LTO Flevoland, Waterschap Zuiderzeeland en de Provincie Flevoland. Het Actieplan heeft het karakter van een regisserend programma. Het hoofddoel is de basis leggen voor een duurzame en toekomstgerichte Flevolandse landbouw. Daarvoor is nodig een goed bodembeheer dat mede zorgt voor voldoende waterberging in de bodem en een goede waterkwaliteit van het oppervlaktewater.

Het programma werkt aan bewustwording door stimuleren van kennisdeling, demonstratie en het uitnodigen van ondernemers om initiatieven en maatregelen te nemen voor duurzaam bodemgebruik en schoon en voldoende water.

Voor de prioritering van activiteiten zijn drie procescriteria geformuleerd:

- * Het initiatief komt vanuit de ondernemer
- * Activiteiten die grote groepen bereiken (peloton) zijn belangrijk
- * Een integrale aanpak (van bodem naar water) biedt de beste lange termijn borging

2 Programma formulering

Eind 2013 is het programma geformuleerd door de 3 partijen gezamenlijk. Het resultaat is een programma document waarin is opgenomen: visie, doelen, mogelijke activiteiten, uitvoeringsstrategie, beoogde resultaten en effecten, programma organisatie en monitoring en evaluatie. De partijen laten doorklinken dat er een transitie nodig is in het denken over bodem en water: van maakbaarheid naar adaptatie. Dat wil zeggen dat de agrarische bedrijfsvoering meer inspeelt op de natuurlijke dynamiek van bodemvruchtbaarheid, daling van de bodem, beschikbaar water (te veel en te weinig), etc.

In het programma document zijn maatregelen benoemd die kunnen bijdragen aan het beter functioneren van het bodemwater systeem.

3 Bewustwording en informatie

Vanaf het begin zijn door het ABW verschillende bijeenkomsten georganiseerd waarop duurzaam bodem- en waterbeheer aan de orde zijn gesteld. Waar mogelijk worden deze bijeenkomsten samen met andere partijen georganiseerd.

Schone erven (20 mei 2014) – samen met Stichting Veldleeuwerik

Circa 80 mensen, vrijwel uitsluitend agrariërs, lieten zich – op initiatief van het waterschap – informeren over de mogelijkheden om erfemissies tegen te gaan. In de vorm van werkgroepen verspreid in de schuren van gastheer Adri Vermeulen kwamen onderwerpen aan bod zoals het Activiteitenbesluit, toolbox kaarten emissiebeperking, functioneren biofilters, etc.

Goede grond is goud voor het gewas (25 september 2014)

Circa 80 mensen – waarvan 80% agrariërs – namen deel aan deze bijeenkomst in de werkplaats van loonbedrijf Breure in Swifterband. Er is een inleiding gegeven over duurzaam bodembeheer door Marleen Zanen van het Louis Bolk Instituut, gevolgd door vijf werkgroepen over resp. van biomassa naar organische stof, samenwerking akkerbouw-veehouderij, bodemstructuur, emissiebeperking en GLB & bodem.

http://agrarischwaterbeheer.nl/system/files/documenten/pagina/verslag_goede_bodem_is_goud_voor_gewas_25092014.pdf

Reststromen in de akkerbouw (31 januari 2015) samen met Veldleeuwerik en LBI

Samen met Veldleeuwerik is een middag georganiseerd waarin de mogelijkheden en onmogelijkheden van gebruik van reststromen in de landbouw voor bevordering van bodemvruchtbaarheid aan de orde zijn geweest. Met presentaties in werkgroepen over: antibiotica, bioraffinage, samenwerking akkerbouw – melkveehouderij, bodemweerbaarheid, teelt van vlas en kwaliteit van compost. Opkomst ca. 120 mensen waarvan meer dan 90% agrariërs.

<http://www.louisbolk.org/news/291/164/Netwerkbijeenkomst-Reststromen-in-de-akkerbouw/d.NLactueel>

Flevolandse bodem op een keerpunt (24 november 2015) met Flevolands Genootschap

Op deze bijeenkomst konden we resultaten laten zien van enkele studies die in 2015 zijn gedaan naar de trends in bodemkwaliteit in Flevoland en de vertaling naar variatie in opbrengsten. Pacht als voorwaarde voor duurzaam bodembeheer is ingeleid door SG lid Arnold Michielssen en twee boeren namens ons mee in de praktijk van bouwplan ontwikkeling in Flevoland. Aan deze bijeenkomst namen ca. 80 mensen deel waarvan een beperkt deel agrariërs.

http://www.genootschapflevo.nl/media/Verslag_symposium_24_nov_2015_v2_met_foto's.pdf

Naar aanleiding van deze dag is de kern van de informatie over bodem en opbrengst samengevat in een "propositie bodem Flevoland".

Vergroening Landbouw Flevoland (7 januari 2016) met Flevolands Agrarisch Collectief en CAH
Vier sprekers hielden een introductie over biodiversiteit, internationale ontwikkelingen en dilemma's vanuit de sector. Daarna gingen wij in vier groepen uiteen om lezingen te horen over: akkerranden, stikstof bindende gewassen, vanggewassen en toekomst GLB. Deze middag werd bijgewoond door ca. 120 mensen waarvan 75% agrariërs.

<http://agrarischwaterbeheer.nl/content/symposium-vergroening-landbouw-flevoland>

4 Kennisontwikkeling

Voor de kennisontwikkeling van bodem en water in Flevoland, kunnen we voor water terugvalen op de kennis bij het waterschap. Het waterschap verzamelt en coördineert deze kennis en zorgt voor nieuwe kennis ontwikkeling, o.a. door het permanent monitoren van waterkwaliteit. Op het thema bodem en de relatie bodem en water is er minder gebied specifieke kennis aanwezig die gerelateerd is aan de landbouw. Deze kennis wordt (nog) niet gezamenlijk beheerd.

Activiteiten van het Actieplan:

- Het Actieplan heeft op 3 april 2014 verschillende kennisdragers uitgenodigd om kennis te maken met het Actieplan en daarin konden zij aangeven welke kennis zij hebben.
- Het Waterschap liet een studie doen naar trends in bodemkwaliteit (2015).
- Een groep Wageningse studenten heeft specifiek gekeken naar de opbrengstontwikkeling in Flevoland in relatie tot andere gebieden (2015).
- De provincie gaat een samenwerking aan met het Lectoraat Duurzaam Bodembeheer van de Aeres Hogeschool waarbinnen bodeminformatie beschikbaar komt, mede gerelateerd aan projecten vanuit ABW (zie projecten).
<http://www.kcagro.nl/Lectoraten/Duurzaam%20bodembeheer.aspx>
- Initiëren van kennisnetwerken van boeren door boeren uit te nodigen netwerken te vormen en die ondersteunen met kennis (2016, makelaarsrol).

(<http://bodemenwaterflevoland.nl/nieuws/levendige-discussies-in-de-meeuwenhoeve/>).

- Tijdens deze bijeenkomsten is de noodzaak van een platform voor kennis genoemd. Dit wordt opgepakt door de provincie en staat voor 2017 op het programma.

5 Projecten

Een belangrijke manier voor het programma om de doelen te realiseren is bewustwording. Het is belangrijk dat *alle* ondernemers worden betrokken. Er is een beeld van *koplopers en peloton* dat onvoldoende recht doet aan de variatie in ondernemerskwaliteiten en -resultaten. Het is een opgave van het programma om zicht te krijgen op die verschillende kwaliteiten en de resultaten daarvan een podium te geven zodat anderen geïnspireerd worden en binnen hun eigen context meer aandacht geven aan bodem en water. Dat sluit aan bij het tweede werk criterium: vraag gestuurd werken, *de ondernemer neemt het initiatief*. Het derde criterium is van *bodem -> water*. Deze werkcriteria zijn leidend en tegelijkertijd vormen ze soms een dilemma, bijvoorbeeld:

- Er komen regelmatig initiatieven van kennisdragers (agrarisch adviseurs) voor projecten binnen. De vraag die wij dan steeds stellen: is dit een initiatief van ondernemers?
- ABW probeert kennisnetwerken op te zetten vanuit ondernemers, zodat er vraag gestuurde initiatieven ontstaan (zie 4). Daarvoor zoeken wij aansluiting bij telers netwerken van het agro-bedrijfsleven.
- Aan project wordt de eis gesteld dat gebiedspartijen de leiding hebben dan wel betrokken zijn. Dan is er meer kans op borging van de toepassing van kennis in het gebied.

Het dilemma is dat er signalen komen vanuit agrariërs voor belangstelling voor kennis en tegelijkertijd worden deze signalen niet vanzelf door hen omgezet in actie. Het ABW wil makelaar zijn en deze interventies mogelijk maken.

In de praktijk gaan programmamateamleden (PT) van ABW in samenwerking met ondernemers aan de slag zodat op deze wijze projecten ontstaan, zie 5.1 en verder. Kennisdragers zijn daarbij faciliterend.

5.1 Emissie reductie

Landelijk is de erfemissiescan ontwikkeld en Agrodix, de branchevereniging van gewasbeschermingsmiddelenleveranciers, heeft het initiatief genomen om in Flevoland hiermee actief aan de slag te gaan. Zo zijn er in 2016 130 erfemissiescans uitgevoerd. Deze actie loopt en het waterschap beraadt zich op het vervolg: het omzetten van de informatie uit de scan in actie door de agrariër.

Er wordt een jaarlijkse gewasbeschermingsavond voor agrarische sectoren en leveranciers van gewasbeschermingsmiddelen in Flevoland georganiseerd. Er zijn bijeenkomsten over emissie beperkende maatregelen georganiseerd. Daarnaast werkt het waterschap aan bewustwording via agrarische nieuwsbrieven (4 keer per jaar, oplage 2250).

De problematiek van de lozing van verontreinigd water afkomstig van kuubskistenreiniging, is door de sector goed opgepakt. Op initiatief van LTO Noord is op diverse telersbijeenkomsten aandacht gevraagd voor een milieuverantwoorde kistenreiniging. Doel is om tot gesloten kistenwassers te komen, waaruit geen afvalwater meer wordt geloosd of de hoeveelheid te lozen afvalwater te minimaliseren. Er zijn drie leveranciers van kistenwassers die worden begeleid in de doorontwikkeling van hun machine.

Veel agrariërs hebben vragen over hun specifieke erfinrichting, omdat deze is aangelegd in een periode met andere lozingseisen. Bij erfreconstructies is behoefte een advies van het waterschap. Deze actie loopt en het waterschap beraadt zich op invulling van deze behoefte. Om de waterkwaliteit te verbeteren past het waterschap een twee sporen beleid toe. Enerzijds geeft zij voorlichting en advies en anderzijds wordt er gehandhaafd.

5.2 Kavelhydrologie/ Spaarwater

Dit is een ABW project van vòr het ABW en een voorbeeld van de transitie in het denken over bodem en water. In specifieke gebieden wordt het steeds moeilijker om op een duurzame manier de teelten te voorzien van voldoende drooglegging door bodemdaling en kwalitatief goed water. Dat geldt in ieder geval voor delen van de Noordoostpolder, maar ook in toenemende mate voor delen van de beide Flevopolders.

In dit project worden de technische mogelijkheden onderzocht om te onderzoeken of innovatieve drainagesystemen de bodemdaling kunnen afremmen in relatie tot voldoende drooglegging op specifieke momenten.

2015 en een deel van 2016 is een meetjaar geweest waarin op meerdere locaties de dynamiek van bodemvocht, bodemtemperatuur en grondwaterstanden zijn gemeten. De verkenningsfase heeft laten zien dat de techniek kansrijk is en een vervolg in de praktijk zinvol is.

Eind 2016 zijn de drainagesystemen aangelegd en is daarmee het tweede deel van de pilot gestart. Daarbij meten we niet alleen, maar proberen ook actief de grondwaterstanden te sturen met het drainagesysteem op 2 percelen. In deze (praktijk)fase worden maatregelen genomen en geëvalueerd.

Dit project is een nauwe samenwerking tussen provincie, LTO, Deltaprogramma, kennisinstelling, enkele agrariërs in Flevoland en het waterschap. <http://www.spaarwater.com/pg-27227-7-101961/pagina/flevoland.html>

5.3 Van Biomassa naar organische stof

Voor het Waterschap is het nieuw om te investeren in aandacht voor bodemkwaliteit. Door dit binnen het samenwerkingsverband van ABW te doen, wordt die aandacht gewaardeerd door de agrariërs. Wetende dat een goed functionerende, levendige organische stof essentieel is voor waterinfiltratie (en geen afspoeling) en waterberging, nodigt het waterschap de ondernemers uit om gebruik te maken van het maaisel van het waterschap om goede compost voor de bodem te maken. Met onder andere het Flevolands Agrarisch Collectief (FAC) wordt dit nu verder ontwikkeld in de vorm van een groenblauwe dienst. Het idee voor dit project is geboren op de bijeenkomst van 25 september 2014: goede grond is goud voor het gewas.

Tevens is op 3 november 2016 is – als vervolg op het ontwikkelen van kennisnetwerken - een bijeenkomst georganiseerd waarin diverse Flevolandse gebiedspartners en agrarische ondernemers met elkaar in contact zijn gebracht om verdergaande samenwerking te bespreken en een pilot in 2017 op te starten.

5.4 Zicht op bodemstructuur

Dit project is voortgekomen uit de bijeenkomst met ondernemers op 25 september 2014. Agrariërs raken steeds meer bewust van het behoud van een goede bodemstructuur en het voorkomen van verdichting. De indicatoren voor bodemvruchtbaarheid bepalen boeren regelmatig door bodem- en gewas analyses. De signalen voor verdichting en bodemleven zijn moeilijker, die moet je in het veld waarnemen. Ondernemers kunnen deelnemen aan dit project door met collega ondernemers uit de buurt kuilen te graven en uiteindelijk de resultaten van de beoordeling te vertalen naar maatregelen.

Cruciale kern van het project: Flevolandse buur(t)mannen nemen sámen de bodemstructuur onder de loep. Door samen een kijkje te nemen, leren boeren niet alleen van de bodem maar ook van elkaar.

In 2015 is door de provincie gekozen voor een gefaseerde uitrol van het project en is het Flevolands Agrarisch Collectief als gebiedspartner aangetrokken. In 2016 hebben de provincie, het Flevolands Agrarisch Collectief (FAC), experts en groepen boeren uit het gebied de methode gezamenlijk verder uitgewerkt. Zo is er een Veldboekje Bodemconditiescore toegespitst op de Flevolandse bodems ontwikkeld voor het lezen van de bodem. De 3 groepen boeren en de experts hebben profielkuilen gegraven en de methode in de praktijk getest. Tijdens een veldexcursie in juni is het enthousiasme en de opgedane kennis met elkaar en bestuurders gedeeld. Veel van de betrokken boeren willen verder gaan met fase B. Er zijn namelijk meerdere uitbreidingsmogelijkheden voor advies in vervolgacties.

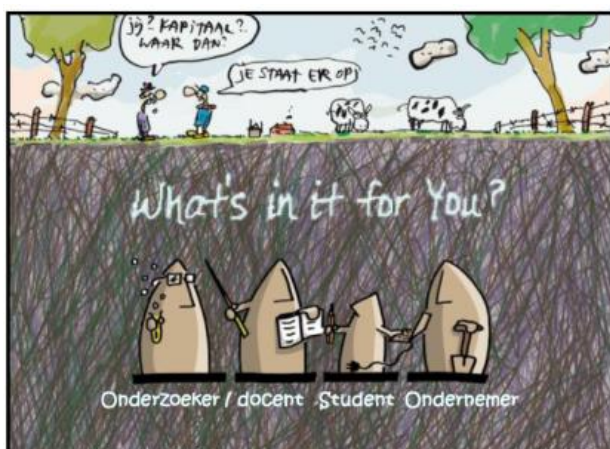
Het project is klaar om in 2017 uit te rollen onder coördinatie van het FAC met ruimte voor 60 deelnemers fase A en ca. 18 deelnemers voor het testen van fase B.

5.5 Lectoraat Duurzaam Bodembeheer

Na een jaar voorbereidingsperiode is de provincie 2^e helft 2016 een 4-jarige samenwerking in de lijn van het ABW aangegaan met het lectoraat Duurzaam Bodembeheer van Aeres Hogeschool. Het lectoraat heeft een centrale rol binnen het te versterken netwerk voor uitwisseling van kennis tussen onderzoek, onderwijs, praktijk en ketenpartijen.

De opdracht Bodemmonitoring bij praktijknetwerken geeft invulling aan de gewenste structurele koppeling tussen het lectoraat en de bestaande praktijknetwerken. In Flevoland zijn vele praktijknetwerken actief waarbinnen ondernemers bezig zijn met bodemverbetering en het implementeren van innovaties. Hierbij wordt zelden gemeten welke effecten dit heeft op de bodem- en waterkwaliteit. Dat is een gemiste kans. Door een structurele koppeling van het onderwijs (inzet van studenten en docenten/onderzoekers) aan praktijknetwerken kan invulling gegeven worden aan monitoring en ook ondersteuning van de praktijknetwerken met kennis.

Daarnaast is er via een subsidie een budget voor aanvullend toegepast onderzoek afgegeven. In samenspraak met het ABW wordt de agenda voor toegepast bodemonderzoek nader uitgewerkt door de lector. Dit via een doorlopend proces met medewerking en financiering van andere subsidieverstrekkende partijen, kennisinstituten en marktpartijen. Hierbij is het waterschap ook betrokken.

5.6 Nieuwe initiatieven

De oproep tot ontwikkeling van kennisnetwerken door agrariërs laat zien dat de interesse voor tegengaan van bodemverdichting en ontwikkeling van betrouwbare bodemverbeteraars (compost) – mogelijk zelfs in eigen beheer – volop in de belangstelling staat. Daarnaast zijn er kennisvragen over tegengaan van erfemissies.

5.7 Advisering POP3 Maatregel 1 Voorlichting, coaching en demonstraties in de lijn van het ABW – beperking erfemissie en duurzaam bodemgebruik.

Op basis van een eerder advies heeft de Stuurgroep van het ABW in 2016 een advies aan de provincie gegeven voor een proefopenstelling van Maatregel 1 Voorlichting, coaching en demonstratie. Dit heeft geleid tot een M1 openstelling door de provincie in de lijn van het ABW, waarbij de procescriteria vanuit het ABW zoals het belang van initiatieven van onderop in de openstelling verwerkt zijn. Deze openstelling was gericht op kennisoverdracht met betrekking tot inzicht in duurzaam bodemgebruik (o.a. de bodemstructuur) en vermindering van erf- en perceel-emissie van gewasbeschermingsmiddelen. Dit als onderdeel van een transitie naar duurzaam water- en bodemgebruik voor een toekomstgerichte landbouw.

In het 2e kwartaal van 2017 volgt de definitieve toekenning van POP3 subsidie aan projecten na de tenderprocedure door RVO.

6 Communicatie

Het programma wordt ondersteund door gerichte communicatie vanuit het ABW in samenwerking met communicatiemedewerkers van de drie deelnemende partijen.

Het bereiken van ondernemers voor de activiteiten gebeurt op verschillende manieren:

- Jaarlijks is er een schriftelijke aankondiging van een kennisdag via een mailing van het waterschap naar alle ondernemers;
- Wij maken gebruik van de mailing van LTO, FAC, FAJK en Veldleeuwewik om agrariërs te bereiken;
- De activiteiten van de projecten worden begeleid door externe communicatie en regelmatig verschijnen er artikelen in het ledenblad van LTO: Nieuwe Oogst.

ABW specifieke communicatiemiddelen:

- Er is een intro filmpje ontwikkeld over het ABW;
- Er zijn banners en huisstijl ontwikkeld;
- Er is in 2016 een eigen [website](#) voor ABW gelanceerd. ABW blijft gebruik maken van de landelijke DAW site, maar met een verwijzing naar een eigen site die flexibeler is en waar gericht kan worden gewerkt aan het onderling communiceren tussen ondernemers en van ondernemers met partners in het ABW. Daarvoor wordt interactie ontwikkeld met de websites van andere netwerken in Flevoland.

7 Organisatie van programma

7.1 Partners

Het ABW werkt dankzij de initiatieven en activiteiten die vanuit de deelnemende organisaties worden ontwikkeld. Naast LTO, Provincie en waterschap, worden dat in toenemende mate andere partijen:

- Stichting Veldleeuwewik;
- Flevolands Agrarisch Collectief;
- Flevolands Agrarisch Jongeren Kontakt (FAJK)
- Aeres Hogeschool Dronten
- Agro bedrijfsleven

Het Agro bedrijfsleven heeft nu specifieke aandacht. Er zijn eerder al gesprekken gevoerd met de Suikerunie, Countus en Agrodīs om na te gaan welke rol zij kunnen spelen in het realiseren van de doelen van het ABW. In 2016 wordt een bredere groep gevraagd welke ontwikkelingen in de landbouw zij voor Flevoland op langere termijn zien in de relatie tussen bodem en water. Bijvoorbeeld bij de toelating gewasbeschermingsmiddelen, klimaatverandering, precisie landbouw, bodemkwaliteit, consumentenaandacht voor duurzaamheid, etc.). En welke bijdrage zij kunnen leveren aan bewustwording en kennisdeling hierover.

7.2 Stuurgroep

Het programma wordt aangestuurd door een Stuurgroep. Deze wordt gevormd door:

- Arnold Michielsen, voorzitter LTO Flevoland, tevens initiatiefnemer ABW;
- Jaap Ladders, gedeputeerde voor onder andere RO en Water (vanaf zomer 2015 als opvolger van Bert Gijsberts);
- Lida Scheldwald-van der Kleij, heemraad waterschap Zuiderzeeland;
- Ton Leijten, heemraad waterschap Zuiderzeeland (vanaf zomer 2015 als opvolger van Jaap Naaktgeboren).

De leden van de Stuurgroep treden wisselend namens het ABW naar buiten. Vergaderingen van de Stuurgroep worden (technisch) voorgezeten door de programmamanager, Wim Dijkman.

De Stuurgroep heeft 4 keer vergaderd:

- Op 18 februari 2014 is de bestuursovereenkomst getekend in een boerenschuur;
- Op 15 oktober 2014 is de voortgang en het jaarprogramma 2015 aan de orde geweest;
- Op 21 april 2015 heeft de Stuurgroep het jaarverslag 2014 goedgekeurd en aandacht besteed aan een advies aan de provincie over de organisatie van het op handen zijnde POP. Tevens hebben wij afscheid genomen van Jaap en Bert.
- Op 16 oktober 2015 heeft de Stuurgroep in zijn nieuwe samenstelling het Collegeprogramma en Bestuursakkoorden verbonden met het ABW en het jaarprogramma 2016 besproken.
- Op 24 maart 2016 is het jaarverslag 2015 goedgekeurd en heeft de Stuurgroep stilgestaan bij de invulling van POP en de samenwerking met het Agro bedrijfsleven.

Opkomst Stuurgroep: 100%.

7.3 Programmteam

Het Programmteam is samengesteld uit medewerkers van de drie deelnemende organisaties:

- Provincie Flevoland: Reina Groen, Sandra Lenders (v.a. zomer 2015), Rob Strijker (tot 1-1-2015), Agnes van der Schot (v.a. april 2016), Anneke van den Bos (tot zomer 2016);
- Waterschap Zuiderzeeland: Connie Dekker (kwaliteit) en Rob Nieuwenhuis (kwantiteit);
- LTO: Jasper van der Horst (tot eind 2014), Henk Noome, voorzitter afdeling Oostelijk Flevoland (2014/2015) en Johan Bergmans, voorzitter sectie akkerbouw (v.a. 2016);
- Programma management (extern): Wim Dijkman, programmamanager, Gre de Groot, communicatie (tot en met 2015) en Danieke van Baal (v.a. 2016).

Naast deze mensen werken er binnen de organisaties meer mensen aan projecten. Voor 2016 is de totale inzet begroot op 350 dagen, waarvan het programmamanagement (incl. communicatie) 12 % uitmaakt. Programmamanagement wordt betaald door provincie en waterschap samen.

Het programmteam vergadert ca. 5 keer per jaar (15 keer vanaf de start in maart 2014) en bespreekt de lopende en nieuw te initiëren activiteiten met de vraag of het gerelateerd is aan ABW. Opkomst Programmteam (gemiddeld): 90%